

KOMPLIKACE U PACIENTŮ S NÁDOROVÝM ONEMOCNĚNÍM

- * Paraneoplastický syndrom
- * Urgentní metabolické komplikace (Tumorolýza)
- * Poškození orgánů
  - játra (hepatotoxicita)
  - ledviny (nefrotoxicita)
  - kostní dřeň
  - gastrointestinální trakt
  - CNS, srdce, gonády, plíce, cévy
- * Infekce (sepsis)
- * Rezistence na chemoterapii

Paraneoplastický syndrom

- * ektopická tvorba ACTH (ACTH-like substance; zvýšená tvorba prekursoru: proopiomelanokortin)
  - adrenální hyperplazie a hyperkortisolismus - Cushingův syndrom
  - (delece antionkogenu → nadprodukce C-fos onkogenu)

Výskyt: malobuněčný karcinom plic
bronchiální karcinoid
karcinom thymu, pankreatu
feochromocytom, medulární ca-thyreoidey
karcinoid GIT, adenokarcinomy, jiné

* Neadekvátní sekrece ADH (SIADH)

(arginin-vasopresin n. like substance)
Hyponatremie, zvýšení U-osmolalirity + U-Na⁺>20 mmol/l, euvolemie, normální renální funkce, normální funkce nadledvin a štítné žlázy (vyloučit jiné příčiny hyponatremie)

Výskyt: karcinom plic (malobuněčný)

* Hypokalcemie

Nález častější u **ca-metastáz do kostí**, méně u tumorů secernujících kalcitonin (**medulární karcinom thyreoidey**); *Chvostkův příznak*

* Osteogenní osteomalacie

hypofosfatemie, hyperfosfaturie, snížení kalcitriolu, renální glykosurie, normokalcemie s normálním PTH, zvýšení ALP (inhibice konverze na 1,25-(OH)₂-D₃ a sekrece „fosfaturické substance“ tumorem)

Výskyt: **benigní mesenchymální tumory** (hemangiomy, hemangiopericytomy vzácně u myeloma multiplex nebo karcinomu prostaty)

* Produkce kalcitoninu

Výskyt u medulárního karcinomu thyreoidey (z C-buněk)

(Brání uvolnění Ca z kostí; zvýšení renální exkrece Ca, Na⁺, fosfátu)

Monitorování kalcitoninu v séru též u MEN 2, feochromocytomu, adenomu parathyreoidey; ca-plic)

* **Produkce chromograninu A**

68-kDa glykoprotein v neurosekrečních granulech a buňkách APUDomů (Amine Precursor Uptake a. Decarboxylation cells); váže se na intravezikulární Ca; účinek jako pankreostatin (inhibuje sekreci insulinu a somatostatinu)

Výskyt: karcinom plic malobuněčný, neuroendokrinní tumory

* **Produkce gonadotropinů**

(FSH, LH, hCG; b-hCG)

U mužů neobjasněná gynekomastie

Výskyt: nádory hypofýzy, gestační trofoblastické, ze zárodečných buněk, hepatoblastom, bronchogenní karcinom, nádory GIT

* **Produkce placentálního laktogenu, prolaktinu, GH-releasing hormonu a threotropní substance**

hPL někdy u **non-trofoblastických non-gonadálních TU**; u **netěhotných žen známka malignity (!)**;

zvýšení GH někdy u **ca-plic a žaludku** (akromegalie)

prolaktin někdy u **ca-plic, kolon, prsu, vaječníku, hrdla dělohy a hypernefromu**

TSH (substance): asociace *hyperthyreoidismu s trofoblastovými TU*

• **Hypoglykemie**

Insulinom běžně; u nádorů neostrůvkových je hypoglykemie neobvyklým paraneoplastickým syndromem

Výskyt: **mensenchymové nádory** (sarkomy, mesotheliomy), vzácně: **adrenální tumory, GIT-nádory** (jde o velké nádory infiltrující do jater)

Pacient má hypoglykemii a neurologické abnormality

Mechanismus vzniku: produkce nesupresibilního růstového faktoru podobného insulinu (IGF-1 a 2), hypermetabolismus glukosy, produkce substance stimující ektopické uvolnění insulinu, masivní infiltrace jater, produkce insulinového inhibitoru v játrech, proliferace insulinového receptoru; především produkce IGF tumorem (somatomediny)

Hematologické projevy

* **Erythrocytóza**

u nádoru ledviny (Gravitz; Wilms vzácněji)

zvýšení erythropoetinu;

u hepatomu, u mozečkových hemangioblastomů, dále: uterinní fibroidy, adrenální nádory (feochromocytom)

Odlišit od polycythemie rubra vera, od arteriální desaturace

* **Anemie** (nejčastěji normocytová normochromní anemie u chronických nemocí)

Asociace s **autoimunitní hemolytickou anemií** (u chron. lymf. leukemie a lymfomů)

Pozitivní antiglobulinový test, sníž. haptoglobin, zvýšení LD

* **Granulocytóza**

Zvýšení leuko nad $15 \times 10^9/l$ u Tu obvyklé (bez infekce nebo leukemie)

Monocytóza u Hodgkinovy choroby, u lymfomů, též Tu plic, žaludku, mozku, pankreatu, melanomu

Rozdíl od chron. myeloid. leukemie, kde jsou nezralé bb., pozitivní Philadelphia chromosom, zvýšená leuko-ALP; zvýšený B_{12} a B_{12} -binding capacity

U granulocytózy sdružené s Tu je zvýšení růstových faktorů (GM-CSF), IL-3, IL-1 atd.

* **Granulocytopenie**

Typická jako sekundární po chemoterapii (snad i nádor produkuje faktor inhibující granulopoezu)

* **Thrombocytóza**

Relativně častá u pacientů s karcinomem, sdružená s Hodgkinem, lymfomy, leukemiemi

Ale též u nenádorových (záněty, hemorhagie, postsplenoektomická, u hemolyt. anemie

Primární u polycythemia rubra

* **Thrombocytopenie**

Typicky jako sekundární po chemoterapii a radiaci

Syndrom podobný idiopatické trombocytopenické purpře bývá u lymfoidních malignit

* **Eosinofilie**

častá u Hodgkina a mycosis fungoides

* **Bazofilie**

u myeloproliferativních chorob (chron. myeloid. leukemie)

* **Koagulopatie, diseminovaná intravaskulární koagulace (DIC)**

velmi často u pacientů s rakovinou je zvýšení fibrinu, fibrinogen-degradačních produktů, trombocytóza, hyperfibrinogenemia reprezentující překompenzovanou DIC s fibrinolýzou

(kombinace abnormálního prothrombinového času s trombocytopenií a hyperfibrinogenemií; průkaz fibrin-degradačních produktů)

* **Nonbakteriální thrombotická endokarditida**

s nebo bez DIC vede k hemorhagickým nebo thrombotickým komplikacím: embolie do mozku

častá u adenokarcinomů plic

Gastrointestinální projevy

* **Exudační enteropatie**

Pro zvýšenou permeabilitu sliznice střeva, pro erozi nebo ulceraci, lymfatickou obstrukci (ztráta proteinů neodvisí od velikosti molekuly; ztrácí se však i látky transportované proteiny)

Obvykle není z počátku hypoproteinemie

(aminokyseliny se vstřebávají zpět - hyperkatabolismus aminokyselin)

Diagnóza: clearance a_1 - antitrypsinu ze stolice

* **Anorexie, kachexie**

Ztráta hmotnosti o $>10\%$, asi u 50 % pacientů (multi-faktoriální příčina; zvýšení IL-1b, TNF-a, IL-6, IFN-g, serotoninu

Harris-Benedictova rovnice (stanovení potřeby bazální energie)

Renální projevy non-renální malignity

* Glomerulopatie

Zvláště u starších projevů membránové nefropatie (idiopatický nefrotický syndrom)

Výskyt: až u 60 % nádorů žaludku, plic, tlustého střeva (granulární depozity Ig a komplementu) u Hodgina bývají glomerulopatie s minimálními změnami

* Mikrovaskulární léze

Po chemoterapii často hemolyticko-uremický syndrom

Výskyt: obrovské hemangiomy, hemangioendotheliomy, akutní promyelocytová leukemie, karcinomy prostaty, žaludku, pankreatu

Renální vaskulitida u kryoglobulinemie

URGENTNÍ METABOLICKÉ KOMPLIKACE

* Hyperkalcemie

Nejčastější život ohrožující komplikace (15-20 případů na 100 000 osob)

Výskyt: **myelom, karcinom prsu**, dále nemalobuňný ca-plicé odlišit od primárního hyperparathyreoidismu (je obvykle asympt.)

Normální nebo nízký imunoreaktivní PTH, ale vysoký PTH-like protein (PTH-RP) prakticky vylučují primární hyperparathyreoidismus

Měřit nebo počítat ionizovaný Ca

Známky PTH-stimulace: zvýšená reabsorpce Ca v tubulech, hypofosfatemie s hyperfosfaturií, zvýšení nefrogenního cAMP

Primární hyperparathyreóza způsobená adenomem parathyreoidy je obvykle součástí MEN 1 n. 2.

Hyperkalcemii způsobje dále (pro osteoresorpci):

- zvýšení $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ (u Hodgkina i non.Hodgkin lymfomů, myelomu) pro zvýšenou enzymovou konverzi (vitamin D-hydroxylasa) 1-OH na $1,25\text{-(OH)}_2\text{D}_3$
- prostaglandiny ((PGE)
- zvýšení osteoklasty aktivujícího faktoru, TGF, IL-6, IL-1, TNFb ("alespoň *in vitro*)

* Hyperurikemie

akutní urátová nefropatie (sekundárně po chemoterapii:)

Výskyt: **myeloproliferativní choroby** (velké lymfomy, chronická i akutní leukemie)

Terapie: **Hyperhydratace a alkalinizace** (pH moče >7,0), nedávat salicyláty a thiazidy (!); aplikovat **allopurinolu**

* Syndrom tumorolýzy

Důsledek rychlého uvolnění intracelulárních substancí při rozpadu nádoru do krevního oběhu

Známky: **hyperurikemie, hyperkalcemie, hyperfosfatemie, hypokalcemie**

(důsledek: srdeční arytmie pro hyper- K^+ , renální selhání, křeče až tetanie)

Při cytotoxické terapii (též po INF α , tamoxifenu, cladribinu, intrathek. methotrexátu):

lymfomy, leukemie

* Laktacidóza, typ B

ne častá ale závažná komplikace (snížení pH, B-laktát > 2 mmol/l (nad 4 mmol/l: velmi špatná prognóza) **zvýšená produkce ale snížená utilizace**

Výskyt: hematologické malignity, rozsáhlé metastázy; též poškození jaterní funkce (azidothymidin, fialuridin)

* Hypoglykemie

Výskyt: insulinomy; někdy i neostrůvkové Tu (fibrosarkomy, leiomyomy, mesotheliomy)

Příčina: tvorba **insulin-like substancí**, zvýšená potřeba glukosy nádorem, selhání regulačních mechanismů (kupř. snížení růstového hormonu, játra) **Nesupresibilní insulin-like růstové faktory (somatomediny, IGF 1 a 2, IGF-binding proteiny)**

* Adrenokortikální insuficience

Destrukce kůry nadledvinek bývá (málo) u metastazujících karcinomů do kůry, ale častá pro chirurgické (adrenalektomie) nebo lékové poškození jako je mitotan a inhibitory steroidní syntézy

(aminoglutethimid, chronická aplikace glukokortikoidů)

Známky: mírná acidóza (bez anion-gap), hyponatremie, hypokalemie (*hyperpigmentace, posturální hypotenze, slabost, úbytek na váze*)

Stimulovat aplikací ACTH

Poškození orgánových funkcí při protinádorové terapii

- * Hepatotoxicita: GMT, AST (mAST, index), ALT, ALP, prothr.
- Nefrotoxicita: U-NAG, mikroalbuminurie, a₁ mikrog, cystatin C
- Kardiotoxicita: troponin T (I), CK-MB
- Poškození krvevotvorby: thrombo, leuko, ery
- Poškození imunitní obrany: (IgG, A, M)
- * Neurotoxicita: S-100 B, index hemato-likv. bariery
- * Poškození sliznic GIT: clearance a₁-antitrypsinu
- Hypersenzitivní reakce: (eosinofilie, IgE ?)
- Vaskulární toxicita: endothelin 1
- * Poškození gonád: FSH, LH, prolaktin, estradiol, progesteron
testosteron, DHEA-S)

Transplantace kostní dřeně